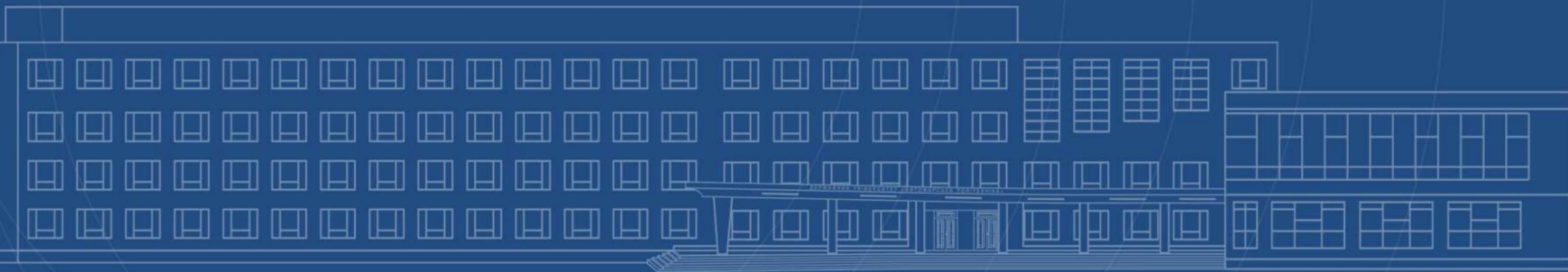

ТЕМА 13. ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

ПЛАН ЛЕКЦІЇ

1. Правова природа корупції та корупційних правопорушень. Місце антикорупційної політики в системі захисту національних інтересів
2. Суб'єкти формування та реалізації антикорупційної політики
3. Кримінально-правові та кримінально-процесуальні механізми протидії корупційним правопорушенням
4. Міжнародні та європейські інструменти протидії корупційним правопорушенням

ПИТАННЯ

1. Чи є корупція просто сукупністю злочинів, чи це особливий тип соціальних відносин, що підміняє собою право?
2. Де проходить юридична та етична межа між «подякою» (традиційним звичаєм) та «корупційним правопорушенням»? Чи має право розрізняти ці поняття за вартісним критерієм?»
3. Чому корупцію в оборонній сфері під час війни слід розглядати не як економічний злочин, а як форму державної зради в широкому сенсі?
4. Чому запобігання корупції (декларування, перевірка способу життя) юридично вважається ефективнішим інструментом, ніж кримінальне переслідування постфактум?
5. Якщо чиновник прийняв рішення на користь свого родича, але при цьому держава не зазнала жодних фінансових збитків (рішення було законним по суті), чи є тут склад корупційного правопорушення?

З наукової точки зору, корупція – це не просто сукупність складів злочинів, а інституційна дегенерація, за якої публічна влада використовується як інструмент приватного збагачення.

Корупція від лат. corruptio (псування, розкладання) – підрив основ правопорядку, за якого норма закону заміщується неформальною домовленістю.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»

Корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність;

Корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Корупційні злочини можна вважати ключовим елементом кримінальних правопорушень проти економічної системи, оскільки:

– виступає «паливом» для інших економічних злочинів (відмивання доходів, фінансування тероризму, контрабанда).

– має подвійну спрямованість:

1. Пряма шкода: розкрадання бюджетних коштів, незаконне збагачення.
2. Опосередкована шкода: спотворення конкуренції, погіршення інвестиційного клімату, деформація ринкових механізмів.

Корупція як «неекономічний інструмент»: Використання службового становища для блокування легального бізнесу або створення монопольних переваг для «своїх» суб'єктів.

Згідно з антикорупційним законодавством України, виділяють:

- I. Корупційні злочини: ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди», ст. 369, ст. 368-5 КК.*
- II. Правопорушення, пов'язані з корупцією: діяння, що не містять ознак корупції, але порушують встановлені обмеження (конфлікт інтересів, порушення правил декларування, сумісництво).*
- III. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність: (напр., цивільна конфіскація необґрунтованих активів).*

Антикорупційна політика є фундаментом національної безпеки, оскільки корупція визнана однією з головних внутрішніх загроз суверенітету України.

   @ZTUEDUUA

✓ *Корупція в ОПК та закупівлях безпосередньо знижує боєздатність держави та деморалізує суспільство.*

✓ *Антикорупційна політика спрямована на відновлення довіри до державних інститутів. Без цієї довіри неможлива мобілізація ресурсів держави в кризові періоди.*

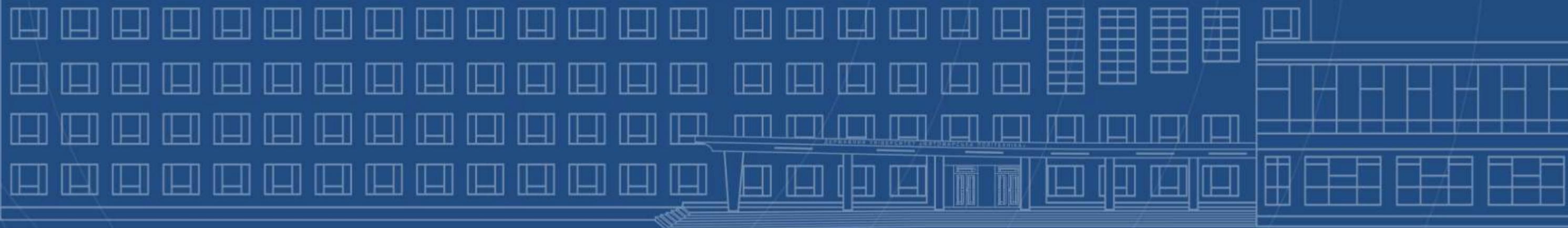
✓ *Рівень корупції є ключовим індикатором для інтеграції України до ЄС та НАТО. Бездіяльність у цій сфері блокує міжнародну фінансову та військову допомогу.*

Сучасна антикорупційна політика базується на принципах:

- 1) невідворотність покарання (діяльність ВАКС та НАБУ);**
- 2) прозорість (Transparency) (електронне декларування та відкриті реєстри як засіб превенції);**
- 3) цифровізація (усунення людського фактора через сервіси (система «Прозорро»).**
- 4) формування суспільної культури неприйняття корупції (нульова толерантність).**

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

Корупція – це не просто крадіжка грошей, це крадіжка майбутнього держави через приватизацію її функцій. Чи погоджуєтеся ви, що антикорупційний комплаєнс у приватному секторі є таким же важливим для нацбезпеки, як і робота правоохоронних органів? »

**Система суб'єктів в Україні побудована за принципом розподілу функцій на превентивні
(запобігання), правоохоронні (розслідування) та судові (правосуддя).**

Група суб'єктів	Суб'єкти
<p align="center">Органи формування антикорупційної політики</p>	<p>Верховна Рада України – визначає законодавчі засади, приймає Антикорупційну стратегію. Кабінет Міністрів України – забезпечує виконання політики, затверджує Державну антикорупційну програму (ДАП). Президент України – іступає гарантом реалізації стратегічних напрямів через рішення РНБО та законодавчі ініціативи.</p>
<p align="center">Спеціалізовані антикорупційні органи</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) моніторинг способу життя публічних службовців; перевірка електронних декларацій; контроль за фінансуванням політичних партій; запобігання конфлікту інтересів; координація виконання Антикорупційної стратегії. – Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) попередження, виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень, вчинених топ-чиновниками (судьями, народними депутатами, міністрами) або якщо сума предмета злочину перевищує встановлений поріг (висока корупція). – Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування НАБУ; підтримує публічне обвинувачення в суді. – Вищий антикорупційний суд (ВАКС) здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів, підслідних НАБУ. Створення ВАКС дозволило розірвати коло кругової поруки в загальних судах.
<p align="center">Інші суб'єкти антикорупційної діяльності</p>	<p>Бюро економічної безпеки (БЕБ) розслідує правопорушення, що загрожують функціонуванню економіки, які часто мають корупційну складову (мінімізація податків, зловживання з ПДВ). Державне бюро розслідувань (ДБР) розслідує корупційні злочини, вчинені правоохоронцями та судьями (крім тих, що належать до юрисдикції НАБУ). Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами (АРМА): спеціалізована установа, що займається активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні.</p>
<p align="center">Інститути громадянського суспільства</p>	<p>Громадська рада доброчесності (ГРД) допомога ВККС в оцінюванні суддів. Рада громадського контролю при НАБУ забезпечення прозорості діяльності Бюро. Викривачі корупції: особи, що повідомляють про факти корупції, мають спеціальний правовий статус та захист держави.</p>

Класифікація корупційних злочинів: Включення до КК України статей, що відповідають Конвенції ООН проти корупції (UNCAC):

1. Прийняття неправомірної вигоди (ст. 368).
2. Зловживання впливом (ст. 369-2).
3. Незаконне збагачення (ст. 368-5): Набуття активів, що значно перевищують законні доходи.
4. Заборона звільнення від відповідальності: До осіб, що вчинили корупційні злочини, не застосовується звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з каяттям, примиренням чи передачею на поруки.

Процесуальні механізми (особливості)

- Спеціальна підслідність: Чітке розмежування повноважень між НАБУ та іншими органами за суб'єктним та об'єктним критеріями.
- НСРД (Негласні слідчі розшукові дії): Широке використання контролю за вчиненням злочину (імітування обстановки злочину) з суворим дотриманням практики ЄСПЛ (справа «Тейшейра де Кастро проти Португалії» — заборона провокації).
- Угоди про визнання винуватості: Важливий інструмент для викриття «верхівки» корупційних схем через співпрацю зі слідством («маленька риба видає велику»).

✓ UNCAS (Конвенція ООН проти корупції):

Акцент на ст. 20 (Незаконне збагачення) та главі V (Повернення активів).

✓ Група держав проти корупції (GRECO):

Як механізм періодичного оцінювання України (моніторинг виконання рекомендацій).

✓ Механізм перевірки (Compliance):

Вимоги МВФ та Світового банку як зовнішній правовий стимул.

✓ Антикорупційні застереження в міжнародних контрактах:

Як приватне право допомагає публічному (FCPA США та UK Bribery Act, які мають екстериторіальну дію).

ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

- 1) Чи є викривач корупції суб'єктом сприяння правосуддю чи особою, що порушує корпоративну етику? Де межа між громадянським обов'язком і доносом?
- 2) Чи є справедливою угода, за якої топ-корупціонер «відкуповується» штрафом та викриттям спільників, уникаючи реального терміну? Що важливіше: наповнення бюджету/інформація чи відплата (кара)?
- 3) Якщо детектив НАБУ під прикриттям пропонує хабар чиновнику, який до цього не виявляв злочинного наміру – це боротьба з корупцією чи порушення ст. 6 Конвенції з прав людини?

Питання для рефлексії:

- I. Чому створення «ідеальної» архітектури органів (НАБУ-САП-ВАКС) не призвело до миттєвого зникнення корупції?*
- II. Чи є правовий механізм безсилим проти соціокультурних традицій?*
- III. Чи може заміна чиновника алгоритмом (Digital State) повністю ліквідувати корупцію, чи вона просто перейде на рівень розробників програмного забезпечення?*
- IV. Як трансформується правова природа корупції в умовах війни: чи має вона прирівнюватися до мародерства або державної зради?*

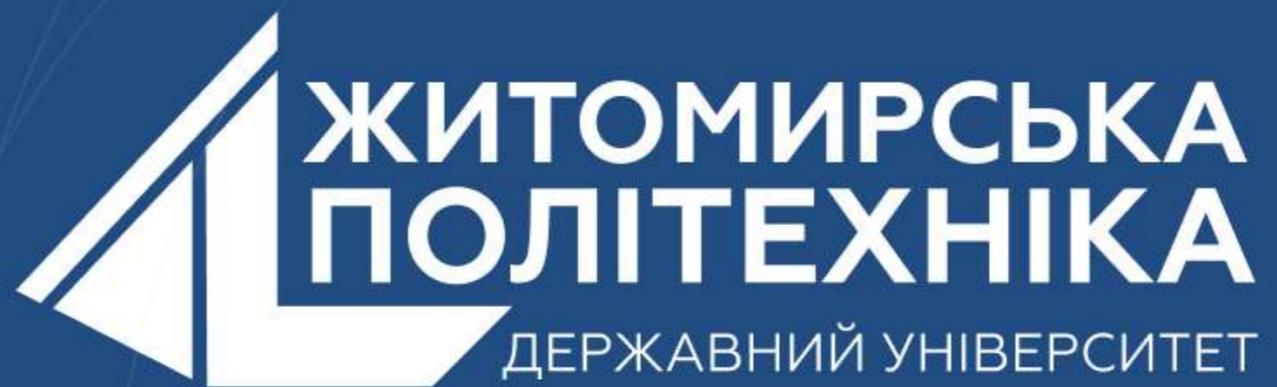
Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати корупцію як загрозу національним економічним інтересам.
2. Дослідити кримінально-правові та процесуальні механізми протидії корупції.
3. Підготувати огляд міжнародних та європейських антикорупційних інструментів.

СУБ'ЄКТИВНИЙ СКЛАД:

Начальник управління виявлення та розшуку активів
Національного агентства України з питань виявлення,
розшуку та управління активами, одержаними
від корупційних та інших злочинів - **Віталій ЧУБАЄВСЬКИЙ**

   @ZTUEDUUA

- **Розвиваємо лідерів**
- **Створюємо інновації**
- **Змінюємо світ на краще**

